

O JEE, EEN NT2-LEERLING IN HET PRAKTIJKONDERWIJS!

Lies Alons
Anne Marije de Goeijen

Handreiking voor docenten

O JEE, EEN NT2-LEERLING IN HET PRAKTIJKONDERWIJS!

Handreiking voor docenten

Lies Alons
Anne Marije de Goeijen

Inhoud

1.	Inleiding	4
2.	De NT2-leerling in beeld	5
3.	Hoe leer je een tweede taal?	8
4.	Kansen voor taalontwikkeling	11
5.	De NT2-leerling in de praktijkles	12
	Wat kan de docent doen in de praktijkles?	12
	Wat kan de NT2-leerling doen in de praktijkles?	15
6.	De NT2-leerling in de AVO-les	17
	Wat kan de docent doen in de AVO-les?	17
	Wat kan de NT2-leerling doen in de AVO-les?	22
7.	De NT2-leerling op stage	23
	Wat kan de docent doen ter voorbereiding op de stage?	24
	Wat kan de stagebegeleider doen op de werkplek?	27
	Wat kan de NT2-leerling doen op de stage?	29
8.	Afsluiting	30

Colofon

O jee, een NT2-leerling in het praktijkonderwijs!

Lies Alons

Anne Marije de Goeijen

Deze handreiking is ontwikkeld door ITTA UvA in opdracht van LOWAN-vo.

www.lowan.nl

© LOWAN 2020

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van LOWAN.

1 Inleiding

Leerlingen die vanuit de ISK het praktijkonderwijs instromen, zitten nog midden in hun tweedetaalverwervingsproces. Zij moeten hun Nederlandse taalvaardigheid nog verder ontwikkelen. Idealiter doen zij dat zo veel mogelijk in de alledaagse schoolsituaties bij de verschillende vakken in het praktijkonderwijs. Om de NT2-leerling hierbij goed te kunnen begeleiden is expertise in het leren van het Nederlands als tweede taal (NT2) van cruciaal belang.

De handreiking *O jee, een NT2-leerling in het praktijkonderwijs!* biedt docenten, ondersteuners en stagebegeleiders van NT2-leerlingen inzichten, tips en voorbeelden voor NT2-ondersteuning in het praktijkonderwijs. De handreiking bestaat uit een aantal onderdelen die samen een duidelijk kader bieden voor de ondersteuning van een NT2-leerling.

Aan de orde komt het belang van informatie over het leerpotentieel van de NT2-leerling, praktische kennis over het leren van een tweede taal en de mogelijkheden die het praktijkonderwijs kan bieden om een taalrijke leeromgeving voor een NT2-leerling te creëren.

Vervolgens worden er drie onderwijssituaties verder uitgelicht: de praktijkles, de AVO-les en de stage. Iedere onderwijssituatie wordt toegelicht aan de hand van:

- Een korte schets van de situatie: wat wordt er van de leerling verwacht en waar loopt de docent of begeleider tegenaan?
- Wat kan de docent doen? Concrete handvatten voor de docent of begeleider om de leerling effectief te ondersteunen.
- Wat kan de NT2-leerling doen? Aanwijzingen om de leerling te stimuleren zelf zijn taalvaardigheid verder te ontwikkelen.

Hoewel de voorbeelden en aanwijzingen in deze handreiking specifiek gericht zijn op de ondersteuning van NT2-leerlingen kunnen docenten de informatie ook inzetten voor het begeleiden van taalzwakke Nederlandstalige leerlingen.

2 De NT2-leerling in beeld

Een NT2-leerling die instroomt in het praktijkonderwijs is nog volop bezig met het leren van het Nederlands als tweede taal. De basis is gelegd op de ISK en binnen het praktijkonderwijs moet de leerling zijn Nederlandse taalvaardigheid verder ontwikkelen. Hij heeft hierbij ondersteuning en begeleiding van de docenten nodig. Voor de docent in het praktijkonderwijs is dit een grote uitdaging. Want hoe besteed je aandacht aan de inhoud van het vak en daarnaast ook nog aan taal? Wat doe je als de leerling je instructie niet begrijpt? En wat moet je beginnen met al die woorden die de NT2-leerling nog niet kent? Het is daarom belangrijk dat de docent genoeg kennis heeft over NT2-verwerving en weet wie de NT2-leerling is. Welke kennis en bagage neemt de NT2-leerling mee naar het praktijkonderwijs? Wat heeft hij nodig om zijn taalvaardigheid verder te ontwikkelen?

In mijn klas zitten slechts twee NT2-leerlingen. Ik vind het belangrijk om deze leerlingen onderwijs op maat te geven, maar ik heb simpelweg geen tijd om hen steeds apart te nemen en andere instructies te geven. Ik geef horeca & voeding dus ik kan ook niet zomaar mijn andere leerlingen alleen aan het werk laten in de keuken. Ik ben op zoek naar handvatten om de NT2-leerlingen op hun eigen niveau maar samen met de Nederlandstalige leerlingen te laten leren.

Onderwijs in de ISK

De NT2-leerling heeft idealiter op de ISK een onderwijsprogramma gevolgd in leerroute 1: <https://www.lowan.nl/vo/leerlijnen/leerroute-1/>. Dat betekent dat er in de eerste fase vooral NT2-lessen zijn, waarin de leerling de dagelijkse taal van het Nederlands leert aan de hand van praktische en concrete situaties. De leerling in leerroute 1 leert vooral door te doen, bijvoorbeeld rekenen aan de hand van boodschappen doen in de supermarkt of iets bestellen in de kantine op school. In de tweede fase van de ISK maakt de leerling vervolgens kennis met een aantal praktijkvakken uit het praktijkonderwijs, bijvoorbeeld zorg, techniek, horeca of winkel & magazijn. Aan de hand van die vakken ontwikkelt hij zijn Nederlandse taalvaardigheid verder. Het is van belang dat er in de NT2-lesmaterialen die worden ingezet aandacht wordt besteed aan de taal van praktijksituaties en verschillende beroepsrichtingen, met daarbij veel ruimte voor voorbeelden en afbeeldingen. Per ISK kan de concrete invulling van het onderwijsprogramma variëren. Het is dan ook van belang dat het praktijkonderwijs in gesprek met de ISK achterhaalt waar het onderwijs precies op kan aansluiten bij de specifieke leerlingen die doorstromen.

Abdel is zestien jaar en woont sinds zijn twaalfde in Nederland. In Irak heeft hij nooit leren lezen en schrijven. Nadat Abdel op zijn elfde uit Irak vluchtte, is hij een jaar niet naar school gegaan. In Nederland startte Abdel op de ISK en nu zit hij in leerjaar 4 van het praktijkonderwijs. Hij vindt het fijn in Nederland en wil graag verder leren. Nederlands spreken gaat goed: hij leert veel op school, oefent met een taalmaatje en zit op voetbal. Als het even kan, wil hij graag naar het mbo, zodat hij loodgieter kan worden.

Taalniveau van de leerling

Aan het einde van de ISK-periode zit de leerling ongeveer op niveau A2 van het Europees Referentiekader (ERK). De leerling kan bijvoorbeeld gesprekjes voeren over zijn hobby's of om hulp vragen in de klas. Of hij kan een eenvoudig formulier invullen met persoonlijke gegevens en een korte mail over een huiswerkopdracht begrijpen. Vaak is de leerling beter in luisteren en spreken dan in lezen en schrijven: de mondelinge vaardigheden zijn voor deze doelgroep iets makkelijker te verwerven dan de schriftelijke vaardigheden.

STREEFDOELEN NT2 LEERROUTE 1

12 - 16 jaar

Instroom na de ISK

Na de ISK start de NT2-leerling in de onderbouw of de bovenbouw van het praktijkonderwijs. De route die wordt gekozen is afhankelijk van onder andere de leeftijd van de leerling, het taalniveau van de leerling en de afspraken die er zijn met het praktijkonderwijs. In het praktijkonderwijs moet de leerling zijn Nederlandse taalvaardigheid verder ontwikkelen. Hoe beter de taalvaardigheid, hoe groter de kans op een succesvolle uitstroom naar werk of naar een entreeopleiding in het mbo.

ISK fase 1

ISK fase 2: voorbereiding
op doorstroom naar PrO

PrO onderbouw of
bovenbouw

Ramin (15 jaar) uit Azerbeidzjan woont vanaf zijn twaalfde in Nederland.

In Azerbeidzjan is hij onregelmatig naar school geweest. School vond hij moeilijk. Hij heeft twee jaar op de ISK gezeten en zit nu in leerjaar 2 van het praktijkonderwijs. Het leren van het Nederlands gaat langzaam. Instructies lezen gaat best goed, zeker als er foto's bij staan. Schrijven vindt hij nog erg lastig.

Warme overdracht

Een NT2-leerling heeft behoefte aan doelgerichte taalondersteuning: taalleren gaat het beste als je weet waarvoor je de taal *nodig* hebt en als je leert op een manier die bij je past. Daarvoor is het van belang om iets te weten over het taalniveau van de leerling en wat de leerling op de ISK geleerd heeft. Deze informatie kan via een persoonlijk ontwikkelingsplan NT2 of doorstroomdossier van de leerling 'meereizen' naar het praktijkonderwijs. Door deze warme overdracht krijgen docenten vanaf het begin inzicht in wat de leerling kan én hoe de leerling ondersteund kan worden in zijn tweedetaalverwervingsproces. Samen met de NT2-leerling kan de mentor of NT2-deskundige in het praktijkonderwijs concrete afspraken maken over de persoonlijke ontwikkelpunten: wat wil en moet de leerling leren en hoe komt hij daar? Ook de loopbaanbegeleider kan hierbij betrokken worden.

Persoonlijk Ontwikkelingsplan NT2

Een Persoonlijk Ontwikkelingsplan NT2 (PONT2) helpt om de taalondersteuning af te stemmen op de behoeften van de leerling én om de voortgang te volgen. De mentor op de ISK neemt concrete adviezen op en draagt die over aan de begeleider binnen het regulier onderwijs. Een goed ontwikkelingsplan NT2 gaat over wat de leerling *kan*, *wil* en *nodig heeft*.

Taalontwikkelpunt	Dit wil ik!	Dit heb ik nodig!
1. Gesprekken voeren: A2	Ik kan om hulp vragen aan de docent.	Leren én durven vragen te stellen.
2. Woordenschat uitbreiden voor op de stage	Ik leer elke dag vijf nieuwe woorden.	In de praktijkles én in de les Nederlands aandacht voor woorden die ik nodig heb op de stage.
3. Lezen: op weg naar A2	Ik kan een makkelijk recept voor koekjes begrijpen.	Samen met de docent een recept lezen en er over praten.

Miguela is veertien jaar en komt uit Portugal. Drie jaar geleden kwam ze in Nederland en ging naar groep 7 op de basisschool. De leerkracht zette haar aan het werk met eigen materiaal, waardoor ze weinig contact had met de klas. Nu zit ze in het tweede jaar van het praktijkonderwijs en heeft ze het beter naar haar zin: ze heeft veel contact met de docenten en haar klasgenoten. De taal begrijpen vindt ze makkelijk, maar praten vindt Miguela nog steeds spannend. Soms praat ze Nederlands met haar zusje, dat helpt. Het liefst wil ze op school vaker oefenen met praten, zodat ze ook op haar stage bij het kinderdagverblijf gemakkelijker iets durft te vragen. Samen met de docent heeft ze twee doelen afgesproken voor de komende maand: "Ik kan in de klas vertellen hoe het dagprogramma op het kinderdagverblijf eruitziet" en "Ik kan om hulp vragen aan een klasgenoot als ik een opdracht niet begrijp."

3 Hoe leer je een tweede taal?

Een tweede taal leren betekent dat je de taal moet kunnen begrijpen (verstaan en lezen) en dat je de taal moet kunnen gebruiken (spreken en schrijven) in taalsituaties die voor jou van belang zijn. Er zijn een aantal onderdelen die een rol spelen bij het leren van een tweede taal.

Veel begrijpelijk taalaanbod: goede voorbeelden horen en lezen

Om een tweede taal te leren moet je veel en vaak naar de nieuwe taal luisteren en teksten in de taal lezen. Op allerlei plaatsen: in de taallessen, maar ook bij gym, in de technieklessen en op het schoolplein. Die taal lezen en ernaar luisteren gaat het beste als het gaat over onderwerpen die *begrijpelijk* en *betekenisvol* voor je zijn. *Betekenisvol* betekent dat het gaat over onderwerpen waar je écht iets over wilt weten, bijvoorbeeld een nieuw spel om te gamen of een tutorial over make-up. Of het gaat over onderwerpen die aansluiten bij je leerbehoefte, bijvoorbeeld een gesprek kunnen voeren over schoon werken (hygiëne) in de keuken of een instructie begrijpen over hout opschuren. *Begrijpelijk* betekent dat de instructie of uitleg (het taalaanbod) van de docent aansluit bij je taalniveau. Je hebt extra informatie nodig die de uitleg van de docent of tekst ondersteunt. De docent kan bijvoorbeeld laten zien hoe je een stekker aan een snoer monteert als hij uitleg geeft of hij kan afbeeldingen opnemen in een stappenplan bij 'de vloer dweilen'. Op die manier wordt de tekst toegankelijk voor leerlingen die nog niet alle woorden en zinnen in het stappenplan begrijpen. Tegelijkertijd mag het taalaanbod best een beetje moeilijk zijn, want er moet ook iets te leren zijn. Het taalaanbod ligt in het ideale geval iets boven het taalniveau van de NT2-leerling. Op die manier is de taal begrijpelijk, maar kan de leerling ook nieuwe taal verwerven. Dit noemen we de zone van de naaste ontwikkeling.

Zorg voor begrijpelijk taalgebruik

Hoe zorg je er voor dat je eigen taalgebruik geen belemmering is voor de NT2-leerling?

- Praat rustig en duidelijk: maak je zinnen af en breng in je uitleg structuur aan.
- Leg nadruk op belangrijke woorden. Dat geeft de leerling houvast.
 - Zet de belangrijke woorden vooraf op het bord.
 - Benadruk het woord door het nog eens rustig te herhalen: "We gebruiken vandaag een perforator. Wie weet wat dat is, een per-fo-ra-tor?"
 - Noem het belangrijke woord als eerste: "Nu even over de perforator. De perforator is een..."
- Bestaat je instructie uit verschillende stappen? Schrijf ze op het bord en benoem elke stap. Stel vragen tussendoor en vraag een NT2-leerling te herhalen wat je hebt gezegd. Neem eens een gedeelte van je eigen instructie of uitleg op en luister dit op een later moment terug, eventueel samen met een collega. Geef elkaar feedback op spreektempo, uitspraak en woordkeuze.

Veel nieuwe woorden leren: bij alle vakken

Als je een nieuwe taal leert, moet je veel nieuwe woorden leren. Op de ISK heeft de leerling al een heleboel Nederlandse woorden geleerd: veel dagelijkse woorden, zoals *de supermarkt*, *vragen*, *de familie*, *wonen*. In het praktijkonderwijs moet de leerling weer nieuwe woorden leren uit de praktijkvakken of op de stage. Voor de NT2-leerling is het belangrijk dat de docent doelgericht woorden kiest om extra aandacht aan te besteden. Welke woorden heeft de leerling op dit moment nodig bij het begrijpen van de inhoud van het vak en het leren van de tweede taal?

In het dagelijks leven gebruiken we allerlei algemene woorden, zoals *de supermarkt* en *gisteren*. Maar op school gebruikt de praktijkdocent ook termen zoals *verticuteren* bij Groen en *de bloedsomloop* bij Zorg. Naast deze woorden hebben ook de algemene beroepstaalwoorden en schooltaalwoorden aandacht nodig, zoals *toevoegen* in een recept ('Voeg eventueel zout toe.') of *hygiëne* in een tekst over persoonlijke verzorging. Dat zijn vrij algemene woorden die vaak voorkomen in lesmateriaal en instructies van de docent. Je hebt deze woorden nodig om schoolse taal te kunnen begrijpen én te kunnen praten over het vak.

Type woord	Voorbeelden
Algemene en dagelijkse woorden	<i>maken, de supermarkt, het verhaal, de familie, wonen, ...</i>
Schooltaalwoorden en functiewoorden	<i>bevatten, vandaar, zo... mogelijk, de conclusie, ...</i>
Algemene vaktaal- of beroepstaalwoorden	<i>aftekenen, installeren, de weerstand, verzorgen, ...</i>
Vaktaalwoorden	<i>de bankschroef, de bloedsomloop, verticuteren, de derving, ...</i>

Hoeveel woorden kent een NT2-leerling?

Een NT2-leerling kent minder Nederlandse woorden dan zijn Nederlandstalige klasgenoot. Maar hoe groot is dat verschil precies? Een NT2-leerling op niveau A2 kan ongeveer 2000 woorden begrijpen, dat noemen we de receptieve woordenschat. Hij begrijpt deze woorden als hij luistert of ze leest in een tekst. Ter vergelijking: een Nederlandstalig kind dat start in de brugklas van het voortgezet onderwijs kent ongeveer 15.000 tot 17.000 woorden. Dat verschil kan de NT2-leerling niet zomaar wegwerken. Het is dus erg belangrijk om goede keuzes te maken: welke woorden moet de leerling kennen en welke woorden niet per se? Vervolgens moet er op school systematisch aandacht worden besteed aan die belangrijke woorden.

Veel kansen om de nieuwe taal te gebruiken: kilometers maken

Als je de taal wil kunnen gebruiken moet je veel met de nieuwe woorden en zinnen oefenen, tijdens de les én daarbuiten. In de praktijkles moet een NT2-leerling daarom de kans krijgen de taal van het vak te gebruiken in praktische situaties, bijvoorbeeld door uit te leggen hoe hij een fietsband heeft gerepareerd of hoe hij het recept gaat uitvoeren. Op de stage moet de leerling vragen leren stellen aan een collega of aan zijn leidinggevende. Dit zijn echte vragen die ook om een echt antwoord uit de praktijk vragen. De docent moet in de les actieve werkvormen gebruiken die de NT2-leerling de kans bieden om met de taal te oefenen. En fouten mogen maken hoort daarbij! Als de docent zorgt voor betekenisvolle interactie in zijn les, dan creëert hij meteen ook voldoende herhaling van de woorden en zinnen uit het vak. Dat is voor de NT2-leerling van groot belang, maar ook voor Nederlandstalige leerlingen.

Neem de woorden mee in het woordenschrift

Een NT2-leerling moet een nieuw woord ongeveer zeven keer tegenkomen om het te onthouden en te kunnen gebruiken. Dat betekent dus dat hij de nieuwe woorden vaak moet herhalen. Door belangrijke woorden op te schrijven in een woordenschrift kan de leerling nieuwe woorden met zich 'meenemen'. In de les schrijft hij nieuwe woorden op in het woordenschrift, op papier of in een digitaal woordenschrift. Bij de extra taalondersteuning én thuis kan hij met deze woorden oefenen.

Woorden	Vertaling/omschrijving	Woorden die erbij horen	Een zin met het woord
instructie, de	<i>iets met uitleg</i>		
onderwerp, het	<i>Het onderwerp van een boek is waarover het boek gaat, = het thema</i>		
opdracht, de	<i>Een opdracht is iets wat je moet doen</i>	<i>Een opdracht maken of doen</i>	
samenwerken	<i>Als je samenwerkt, dan werk je met elkaar aan een taak, ≠ alleen werken</i>	<i>Werken aan de taak Werken met z'n tweeën Dezelfde opdracht</i>	<i>'Elke les werk ik samen met mijn klasgenoten aan een opdracht'</i>

Leerzame feedback: geef de zin 'terug' en vraag door

Als je de nieuwe Nederlandse woorden gebruikt, dan is het van belang dat je ook weet of je de woorden goed gebruikt. Spreek je de woorden goed uit en gebruik je ze in de goede situatie? Het is van belang om feedback te krijgen op wat je zegt en wat je schrijft. Van de feedback leer je of de inhoud van wat je hebt gezegd is overgekomen. Of juist niet. Dat is een belangrijk leermoment voor een NT2-leerling die de Nederlandse taal aan het leren is.

De docent geeft de zin op de juiste manier 'terug' aan de leerling: ze herhaalt hier de uiting van de leerling op de juiste manier. Uit de feedback kan de leerling afleiden dat de inhoud is overgekomen en dat de volgorde van de woorden 'maken' en 'rooster' omgedraaid moet worden. En dat het woordje 'een' moet worden toegevoegd. Als de leerling alleen maar feedback had gekregen in de vorm van een instemmend knikje of 'ja', dan is er voor de leerling geen ruimte om te leren: hij zal de zin de volgende keer op dezelfde *onjuiste* manier zeggen.

Door de uiting van de leerling op de goede manier terug te geven en door verder te vragen, komt de docent er in onderstaand voorbeeld achter dat de leerling eigenlijk iets anders bedoelt: de leerling werkt nu nog niet in een bakkerij, ze *wil* daar gaan werken. Feedback zorgt dus ook voor verduidelijking en begrip.

Als de docent leersame feedback geeft, stimuleert hij de tweedetaalverwerving van de leerling. Leersame feedback geeft inzicht en ondersteuning bij het leren van het Nederlands en is een noodzakelijke voorwaarde voor het leren van een tweede taal.

Spreek van tevoren af waar je feedback op geeft

Spreek met de NT2-leerling af waar je feedback op gaat geven of vraag de leerling om aan te geven waar hij feedback op wil hebben. Bijvoorbeeld bij het reflectiegesprek over de praktijkopdracht: het gebruiken van drie nieuwe woorden, het bijbehorende lidwoord én de goede uitspraak. Voor de leerling is het prettig om dit te weten zodat hij er in de voorbereiding rekening mee kan houden. En het helpt de docent om focus aan te brengen en niet allerlei andere zaken te benoemen.

4 Kansen voor taalontwikkeling

De omgeving van het praktijkonderwijs biedt veel kansen om de Nederlandse taal verder onder de knie te krijgen. Het is belangrijk om in alle lessen aandacht te besteden aan taal. Welke factoren spelen daarbij een rol?

Succesfactoren

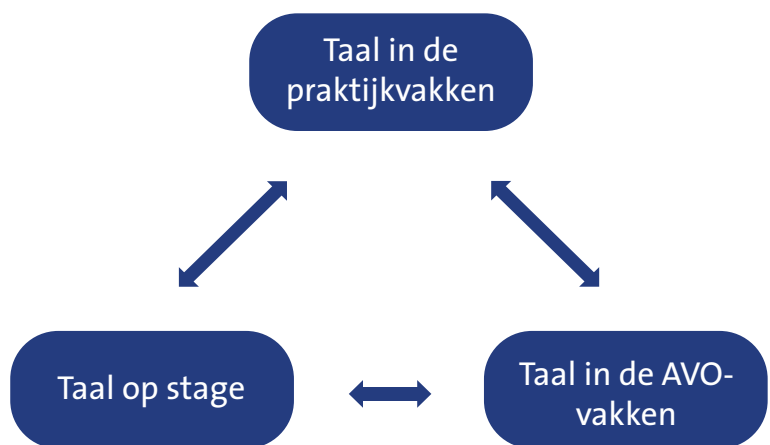
Een belangrijke succesfactor bij het leren van een tweede taal is **taalcontact**. In het onderwijs zijn er op allerlei momenten tijdens een schooldag veel verschillende vormen van contact met het Nederlands: tijdens de praktijkvakken, bij Nederlands, rekenen/wiskunde, ICT, burgerschap (de AVO-vakken), op stage of tijdens de pauze in gesprek met andere leerlingen. Daarnaast heeft de NT2-leerling veel kansen om de **taal te gebruiken** in de **dagelijkse praktijk**. Dat werkt twee kanten op. Enerzijds gebruikt de leerling taal tijdens het werken aan praktijkdoelen. De leerling leest op school bijvoorbeeld een werkkaart 'Hoe plak ik een fietsband?' of leert hoe hij op de stage uitleg bij een instructie kan vragen. Anderzijds kan de leerling praktijksituaties gebruiken om nieuwe taal te leren. Op stage maakt de leerling kennis met nieuwe taalgebruikssituaties, zoals een collega die de telefoon aanneemt of een klant te woord staat. Op school en op stage kan de leerling hier zelf mee oefenen.

Koppeling taal en vak

Taal vormt de basis voor veel andere vaardigheden die de leerling moet leren: je moet kunnen lezen om uit de voeten te kunnen met een recept of stappenplan, je moet een gesprek kunnen voeren om te overleggen met klasgenoten of collega's en je hebt voldoende woorden nodig om een instructie te begrijpen. Taalvaardigheid is geen doel op zichzelf: je gebruikt taal om praktijkdoelen te behalen.

Dat betekent dat taal in alle vakken en onderwijscontexten een belangrijke rol speelt.

Werk dus aan taal in *alle* vakken. Niet alleen in de les Nederlands, maar juist ook in de praktijkvakken, bij algemene vakken zoals gym en ICT en in de stagelessen. En koppel daarbij de taal aan de inhoud van het vak: de docent groen legt bijvoorbeeld belangrijke begrippen zoals *verticuteren* uit en in de les Nederlands leest de leerling nogmaals het stappenplan voor tuinonderhoud. Juist voor een NT2-leerling is die koppeling tussen taal en vakinhoud heel belangrijk, want taalleren gaat het beste als je weet waarvoor je de taal nodig hebt.

Taal leer je met een doel

Nederlands leren is geen doel op zich: je leert de taal omdat je die taal ergens voor nodig hebt. Een NT2-leerling is sneller gemotiveerd om de taal te leren als hij een gericht doel heeft. Welke zinnen heb je nodig om iets aan een collega te vragen in een winkel? En welke Nederlandse woorden moet je kennen om met collega's te overleggen over het onderhoud van een tuin? Koppel de taaldoelen aan praktijkdoelen. Zo weet de leerling waarom hij met de nieuwe woorden aan de slag moet.

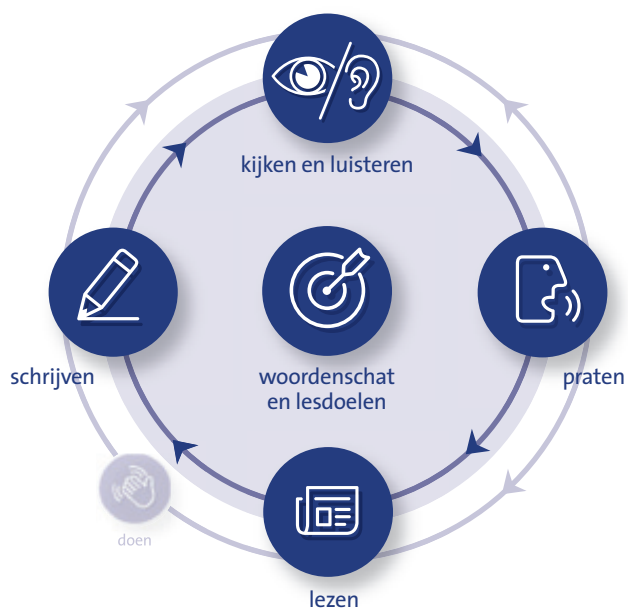
5 De NT2-leerling in de praktijkles

Praktijkvakken zijn van groot belang voor leerlingen in het praktijkonderwijs: hier maken ze kennis met beroepsrichtingen en ontdekken ze welk beroep ze interessant vinden. Met name in de onderbouw brengen de leerlingen veel tijd door in de praktijklessen. NT2-leerlingen volgen per week meer uren praktijklessen dan AVO-lessen. Ze moeten dus juist in de praktijklessen kansen krijgen om hun taalvaardigheid verder te ontwikkelen. Veel aandacht voor de woordenschat van het vak, samen praten over praktijkopdrachten en voldoende taalsteun voor de NT2-leerlingen zijn erg belangrijk. Door in de praktijkles veel aandacht te besteden aan taal begrijpen de leerlingen de vakinhoud beter. Zo zijn ze beter voorbereid op hun stage en op het werk in de maatschappij.

Soms heb ik het idee dat de leerling eerst nog veel meer NT2-lessen moet volgen en dan pas toe is aan de praktijklessen. In mijn lessen metaalbewerking moeten de leerlingen bepaalde vaktermen kennen. Dat is bij de Nederlandstalige leerlingen al lastig, maar de NT2-leerlingen kennen daarnaast ook heel veel schoolse woorden niet. Ik ben techniekdocent, geen taaldocent, dus ik leg graag de techniekwoorden uit, maar wat moet ik met al die andere woorden die onbekend zijn?

Wat kan de docent doen in de praktijkles?

In een taalontwikkende praktijkles komen de verschillende taalvaardigheden aan bod: door over het vak te praten, te lezen en te schrijven en daarbij veel aandacht te besteden aan nieuwe en belangrijke woorden kunnen de leerlingen de inhoud goed verwerken en kunnen ze de informatie beter onthouden. In zo'n 'rondje vaardigheden' laat de docent leerlingen afwisselend luisteren, lezen en schrijven en is er steeds ruimte om te praten over de inhoud. Door eerst te kijken en te luisteren maakt de NT2-leerling kennis met de inhoud en hoort hij belangrijke woorden al een paar keer voorbijkomen. Dat maakt de drempel om straks zelf te gaan praten lager. Ook kan de docent aan de hand van dit rondje lezen en schrijven afwisselen met mondelinge vaardigheden. De docent kan op verschillende manieren het begrip controleren bij de leerling en de leerling gaat direct actief aan de slag met belangrijke woorden. Zo zorgt de docent voor voldoende herhaling van taal én inhoud. Niet alleen de les maar ook de omgeving is taalontwikkend: de docent labelt belangrijke voorwerpen en machines in het lokaal. In het technieklokaal hangen woordkaarten zoals 'de bankschroef' en 'de klopboormachine' en in het zorglokaal heeft de praktijkdocent woordkaarten opgehangen bij 'de commode' en 'het ledikantje'.

Het plaatje vóór het praatje

Een instructie begrijpen is ingewikkeld voor NT2-leerlingen: er komen veel onbekende woorden voorbij en het tempo ligt vaak vrij hoog. Laat daarom altijd zien wat je doet: bied het 'plaatje' aan. Als de leerling daarna naar een instructie moet luisteren of een tekst over hetzelfde onderwerp leest, kan de leerling gebruikmaken van de voorkennis. Het 'praatje' blijft beter hangen door het 'plaatje'.

Ramin

houdt van de praktijkvakken: hier kan hij actief aan de slag met de techniek en leert hij hoe hij een fiets kan repareren. Zijn praktijkdocent benoemt alle voorwerpen en handelingen die nodig zijn bij het verwisselen van een band, dat helpt Ramin erg bij het leren van de taal. Ramin begrijpt wat hij moet doen bij een praktijkopdracht en kan er over praten met de praktijkvakdocent en zijn klasgenoten. Leren uit een boek vindt hij lastiger, omdat er niet altijd afbeeldingen in staan. Hij raakt dan snel afgeleid en gaat grapjes in de klas maken.

Techniek: een fitting aan een snoer monteren

Lesdoelen

In de techniekles gaat het deze maand over licht. Vandaag leren de leerlingen hoe ze op een veilige manier een fitting aan een snoer moeten zetten. De docent start de les met de doelen:

- Je weet welke materialen je nodig hebt als je een fitting aan een snoer zet.
- Je kent vijf belangrijke woorden bij het monteren van een fitting: *bestaan uit*, *controleren*, *de fitting*, *de snoerstripper* en *de spanningzoeker*.
- Je kunt een stappenplan schrijven voor het monteren van een fitting.

Kijken en luisteren

De docent laat eerst in een filmpje zien hoe je een fitting moet monteren. De leerlingen zien alle benodigdheden voorbij komen en krijgen alvast een goed beeld van het doel van deze les. Ze krijgen een kijkopdracht mee van de docent: 'Onthoud drie materialen die je ziet in het filmpje.'

Praten

Na het filmpje praat de docent met de leerlingen: 'Wat gebeurde er in het filmpje? Wie heeft er wel eens een fitting gemonteerd? Hoe ging dat? En welke materialen zag je in het filmpje?' De docent laat verschillende materialen zien, zoals de fitting en de snoerstripper, en schrijft de doelwoorden op het bord. Daar schrijft hij ook de lidwoorden bij voor de NT2-leerlingen.

Lezen

Daarna lezen de leerlingen een korte, eenvoudige instructietekst over het monteren. Er staat informatie over de verschillende stappen die je moet nemen, over veilig werken en over het gebruik van de materialen. Bij de tekst staan voldoende afbeeldingen om taalsteun te bieden. Na het lezen praten de leerlingen in tweetallen over de tekst. De NT2-leerling bespreekt de tekst met een Nederlandstalige leerling. Daarna stelt de docent vragen over de tekst. Op die manier controleert hij of de leerlingen de inhoud van de tekst begrepen hebben.

Schrijven

De leerlingen schrijven daarna een stappenplan voor het monteren van een fitting. Zo verwerken ze actief de inhoud van de les. Elke NT2-leerling werkt samen met een Nederlandstalige leerling. Ze krijgen van de docent een papier met daarop afbeeldingen van alle stappen. Bij elke afbeelding schrijven ze een of twee zinnen aan de hand van de gelezen tekst, daarin gebruiken ze de doelwoorden die op het bord staan. De docent geeft elk tweetal feedback op het stappenplan. De klas maakt daarna gezamenlijk een definitief stappenplan.

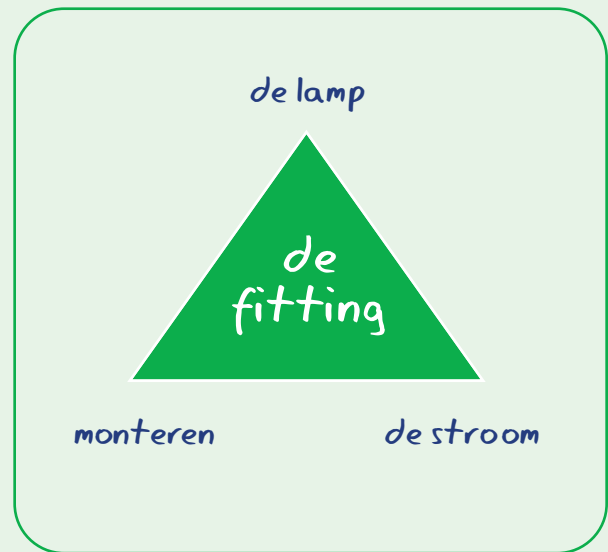
Aan de slag

Nu zijn de leerlingen klaar om zelf aan de slag te gaan. De docent 'modelt': hij doet voor hoe je de fitting monteert en benoemt elke stap. De leerlingen doen hem stap voor stap na.

Verbind een nieuw woord aan bekende woorden

Een nieuw woord leren gaat het beste als je dit nieuwe woord kunt verbinden aan woorden die je al kent: je hebt dan een 'kapstok' waar je het nieuwe woord aan kunt ophangen. Een woorddriehoekje is een eenvoudige manier om snel verbindingen te leggen met andere woorden. Schrijf het nieuwe woord in het midden van de driehoek. Schrijf daarna bij iedere hoek een woord dat er bij past. De NT2-leerling kan dit woorddriehoekje overnemen in zijn schrift en het nieuwe woord in zijn hoofd 'opslaan' bij woorden die hij al kent.

Horeca: Appelflappen bakken

Lesdoelen

In de les horeca ging het vorige week over verschillende soorten deeg. Vandaag gaan de leerlingen met bladerdeeg aan de slag. De leerlingen gaan vier appelflappen maken. De docent start met de lesdoelen en belangrijke woorden:

- Je begrijpt een recept voor appelflappen.
- Je kunt een werkplan maken om zelf appelflappen te bakken.
- Je kent belangrijke woorden: *insmeren, verdelen over, (dubbel)vouwen, strooien, de bakplaat*.

De NT2-leerling kan thuis van tevoren een filmpje kijken over appelflappen bakken, als pre-teaching.

Praten

De docent start met terugkijken naar de vorige les. Ze vraagt aan de leerlingen wat de kenmerken zijn van bladerdeeg. Ze laat de leerlingen in tweetallen over de vraag nadenken en het antwoord opschrijven. Ieder tweetal krijgt de beurt, de docent schrijft de kenmerken op het bord. De NT2-leerling is gekoppeld aan een Nederlandstalige leerling.

Kijken en luisteren

De docent geeft een demonstratie van het maken van de appelflappen. Bij iedere handeling vertelt ze wat ze doet en noemt ze de namen van de kookspullen en ingrediënten die ze gebruikt. Soms vraagt ze een leerling 'de snijplank' of 'rozijsen' aan te geven. Of ze stelt een vraag aan een leerling: 'Wil jij de dunschiller even pakken?' of 'Kun je vertellen wat ik net heb gedaan?' Voor de NT2-leerling spreekt ze af en toe een woord nog een keer wat langzamer uit.

Lezen

In tweetallen lezen de leerlingen het recept. Ze vertellen aan elkaar welke ingrediënten ze nodig hebben en benoemen welke stappen ze moeten zetten. Ze schrijven de stappen op in een werkschema. De docent loopt langs en geeft tips.

Aan de slag

De leerlingen maken de appelflappen aan de hand van hun werkplan. Ze maken een foto van iedere stap van het werkplan en van het resultaat.

Praten

De docent stelt vragen over het resultaat. Ze vraagt de leerlingen te bedenken waar ze tevreden over zijn en één ding te bedenken wat ze de volgende keer anders willen doen. De docent verzamelt de tips en bespreekt ze met de groep. Hierbij gebruikt ze algemene Nederlandse woorden, die voor Nederlandstalige leerlingen bekend zijn maar voor de NT2-leerlingen niet per se. De docent besteedt hier extra aandacht aan voor de NT2-leerling.

Schrijven

De leerlingen moeten thuis (individueel) een kort verslag schrijven aan de hand van de foto's die ze hebben gemaakt en een format. De NT2-leerling krijgt een schrijfhulp met een aantal 'manieren van schrijven'. Het verslag wordt bij de les Nederlands nabesproken. De docent Nederlands laat de leerlingen eerst samen naar elkaars verslag kijken.

Wat kan de NT2-leerling doen in de praktijkles?

De NT2-leerling kan zelf ook dingen doen die helpen bij het verder leren van het Nederlands. Op school kan de docent de leerling strategieën aanreiken om zelf met het leren van het Nederlands aan de slag te gaan.

Houd je woordenschrift bij

In elk vak komt de leerling woorden tegen die onbekend voor hem zijn. De leerling leert om zelf actief aan woordenschat te werken door tijdens de les onbekende woorden op te schrijven in zijn woordenschrift. De docent kan de leerling hierbij helpen door aan te geven welke woorden belangrijk zijn en daarnaast regelmatig te vragen of de leerling zijn woordenschrift bijhoudt. Zo wordt de autonomie van de leerling gestimuleerd.

Herhaal de opdracht

Leerlingen kunnen onderling controleren of ze de instructie of handeling begrepen hebben. Daarvoor kunnen ze handige vragen inzetten, zoals *Hoe heet dit?*, *Hoe werkt het?*, *Wat hebben we nodig?*, *Wat doen we eerst?*, *Wat doen we daarna?* Een NT2-leerling en een Nederlandstalige leerling kunnen elkaar deze vragen stellen en elkaar helpen om de opdracht in behapbare stukjes te knippen. Ook kunnen ze samen een memoryspel maken: schrijf woorden uit de praktijkles op kaartjes en plak op andere kaartjes de bijbehorende afbeeldingen.

Zoek een afbeelding bij het woord

In de praktijklessen komen allerlei voorwerpen en handelingen voorbij die de leerling moet leren kennen. De docent laat veel voorwerpen zien en doet de handelingen voor, maar alsnog zijn veel woorden onbekend voor Miguel. Daarom zoekt ze zelf plaatjes op bij belangrijke woorden. De betekenis van nieuwe woorden zoals *voeden* in de les verzorging of *de maatbeker* in de les koken wordt gauw duidelijk als ze een afbeelding opzoekt. En als Miguel een 'plaatje' in haar hoofd heeft, onthoudt ze het woord beter.

6 De NT2-leerling in de AVO-les

Naast de praktijkvakken volgt de NT2-leerling verschillende AVO-vakken, zoals Nederlands, rekenen, Engels, wereldoriëntatie, ICT en burgerschap. De vakken zijn heel verschillend maar hebben een gemeenschappelijk kenmerk, namelijk het gebruik van het Nederlands. Ook bij deze vakken luistert de leerling naar uitleg van de docent of kijkt en luistert de leerling naar een filmpje op het internet, leest opdrachten en instructies in een werkboek, praat met andere leerlingen over opdrachten of schrijft een e-mail of een verslagje. Net zoals bij de praktijkvakken is het 'rondje vaardigheden' ook in deze lessen het uitgangspunt. Je kunt immers pas over de inhoud van het vak praten als je woorden en zinnen kent die horen bij het vak. En schrijven lukt beter als je eerst over het onderwerp hebt gepraat. Hieronder worden voor iedere taalvaardigheid een aantal ideeën gepresenteerd die bij alle AVO-vakken kunnen worden ingezet.

Miguela heeft op de basisschool al veel Nederlands geleerd en ook al een beetje Engels. Op het praktijkonderwijs gaan die vakken haar goed af. Rekenen vindt Miguela een stuk lastiger, vooral sommen met een verhaaltje er omheen zijn ingewikkeld. Ze moet dan én nadenken over de taal én een lastige som oplossen. Haar rekendocent helpt Miguela zo goed mogelijk door elke les twee belangrijke rekenwoorden uit te leggen. En als Miguela niet goed begrijpt waar de verhaaltjessom over gaat, vraagt ze haar klasgenoot om hulp bij onbekende Nederlandse woorden.

Wat kan de docent doen in de AVO-les?

Luisteren in de AVO-vakken: laat luisteren in rondes

De NT2-leerling moet veel luisteren in de verschillende lessen: de docent geeft uitleg bij een nieuwe opdracht, de docent laat een filmpje zien, de docent introduceert een nieuw onderwerp, de docent stelt vragen om te controleren of de leerling het begrijpt, de docent geeft aanwijzingen bij een samenwerkingsopdracht, enzovoort. Vaak heeft een NT2-leerling moeite om de docent goed te begrijpen. En ook de docent heeft soms het idee dat de leerling hem niet goed begrijpt.

Talen klinken heel verschillend

Een NT2-leerling die luistert naar een instructie moet veel dingen tegelijk doen. Je moet natuurlijk de instructie proberen te begrijpen. Maar je moet ook woorden en klanken verstaan die misschien nog niet allemaal bekend zijn en die je niet allemaal direct herkent. In het Nederlands betekent 'baard' iets anders dan 'paard'. Het verschil tussen de klanken 'p' en 'b' is belangrijk voor de betekenis. In het Arabisch komt dit onderscheid niet voor, de kans is dan ook groot dat een Syrische leerling dit verschil niet hoort. Hoor je geen verschil tussen klanken, dan is het dus extra lastig om gesproken tekst te begrijpen. Veel NT2-leerlingen kennen daarnaast ook de 'eu' en 'ui' niet. Bij woorden met dit soort moeilijke klanken is de context dus extra belangrijk. Voor meer informatie over de verschillen tussen het Nederlands en andere talen, zie <https://www.moedint2.nl>.

Inkijkje in de les

Geef een actieve luistertaak bij je uitleg of een filmpje.

- Laat het fragment een keer horen of zien (luisterronde 1).
- Geef een actieve luistertaak zoals 'Noem twee voorbeelden van veilig werken op internet' of 'Onthoud drie woorden die te maken hebben met persoonlijke verzorging.'
- Laat het fragment nog een keer horen of zien (luisterronde 2).
- Bespreek de actieve luistertaak.

Toen ik zelf naar een instructie in het Spaans had geluisterd, begreep ik hoe belangrijk het is om rustig te praten en om voldoende voorbeelden aan te bieden. Ik begreep wel een paar Spaanse zinnen, maar de instructie ging heel snel. Zonder beelden erbij zou ik totaal niet weten wat ik moet doen. Nu laat ik een filmpje altijd twee keer zien en bespreken we tussendoor de belangrijkste woorden.

Lezen in de AVO-vakken: maak van lezen een doe-opdracht

In alle vakken moeten de leerlingen veel praktische teksten lezen: een instructie bij persoonlijke verzorging, een verhaaltje bij een rekenopdracht, een artikel op internet over een natuurramp bij wereldoriëntatie, een stappenplan bij ICT of een krantenartikel bij de les Nederlands.

Veel NT2-leerlingen hebben moeite om een tekst te lezen en ervan te leren. Dat komt doordat er veel onbekende woorden in staan en er soms veel informatie in staat waar de leerling dan ook nog eens weinig van af weet.

NT2-leerlingen lezen langzamer

Lezen is net het in elkaar zetten van een bouw pakket dat bestaat uit verschillende onderdelen. Je moet de woorden vlot en vloeiend kunnen lezen, je moet de woorden begrijpen én je moet de betekenis van die woorden kunnen koppelen aan kennis die je al hebt. Met deze onderdelen samen maak je 'een plaatje' van de inhoud van de tekst in je hoofd. Lezen in een tweede taal is nog complexer, want de klank- en lettercombinaties zijn nieuw en die moet je leren herkennen. Het lezen zal dan ook zeker langzamer gaan in de tweede taal. Dit komt door de onbekende woorden in de tekst, maar ook doordat de NT2-leerling het woord nog niet vaak op schrift is tegengekomen. Hij herkent het woord nog niet automatisch. Hoe kan de docent de leerling helpen bij het lezen?

- Praat vóór het lezen al over de tekst en bespreek belangrijke woorden. Op die manier is de woordenschat alvast geactiveerd en kan de leerling het nieuwe woordbeeld koppelen aan de klank die al bekend is.
- Het helpt ook om voldoende afbeeldingen bij de tekst aan te bieden. Zo kan de leerling een nieuw woordbeeld koppelen aan een plaatje dat misschien al wel bekend is.

Inkijkje in de les

Laat een NT2-leerling bij het lezen samenwerken met andere leerlingen.

- De NT2-leerling kijkt samen met twee andere leerlingen de tekst aan de hand van een of twee vragen, bijvoorbeeld 'Kijk naar de foto's. Waar gaat de tekst over, denk je?', 'Lees de eerste vijf zinnen. Welke woorden ken je al?'
- De docent verdeelt de tekst in drie delen. Iedere leerling leest één deel van de tekst en schrijft drie woorden op die hij belangrijk vindt bij zijn stukje.
- Iedere leerling vertelt aan de hand van die woorden waar zijn deel van de tekst over gaat.

Als je de leerlingen met een gerichte taak laat lezen en hen stimuleert om zelf aan de slag te gaan met de inhoud van een tekst, sta je af en toe gewoon versteld. Eerder vroegen ze veel in de lessen 'Mevrouw, wat is dit?' en dan legde ik dat uit. Nu gaan ze zelf op zoek naar de betekenis van woorden en helpen ze elkaar. En dan ontdek ik ook wat ze nog niet weten.

Woorden leren in de AVO-vakken: iedere dag en iedere les

Veel woorden kennen is van belang om de docent te begrijpen, met andere leerlingen opdrachten te kunnen bespreken en maken, instructieteksten te lezen, vragen te beantwoorden of een verslagje te kunnen schrijven. Woorden zijn de bouwstenen van een taal en die heb je bij ieder vak en bij iedere opdracht nodig.

Woorden leren gaat in stappen

Woorden leer je niet in één keer, maar iedere keer een beetje meer. Eerst kom je het woord tegen, bijvoorbeeld het woord 'inkomsten' in de les wereldoriëntatie. De docent legt het woord uit en de NT2-leerling begrijpt het woord een beetje. Hij neemt het woord en de betekenis op in zijn woordenschrift. De volgende les komt de leerling 'inkomsten' tegen in een artikel bij Nederlands over uitgaven in Nederland. Woorden hebben altijd een link met andere woorden. Het is dus het meest effectief als de NT2-leerling een nieuw woord kan verbinden met een woord dat al bekend is. Bied dus woorden die bij elkaar horen samen aan.

De inkomsten = jouw inkomsten zijn het geld dat je krijgt, bijvoorbeeld als je werkt.

De uitgaven = geld dat je geeft om iets te betalen. "Mijn broer koopt een nieuwe computer. Dat is een grote uitgave."

Het geld € € € € € € € € € € € € €

Inkijkje in de les

Geef de leerling iedere les drie woorden mee.

- De docent herhaalt deze woorden aan het einde van de les. En vraagt opnieuw naar deze woorden in de volgende les.
- De docent geeft bij een zelfstandig naamwoord altijd het lidwoord. Dus hij schrijft op het bord 'het klimaat' en niet 'klimaat'.
- De NT2-leerling schrijft de woorden op in zijn (digitale) woordenschrift.

Woordenschrift Miguela

Mijn woorden	De betekenis in mijn taal	Woorden die erbij horen	Een zin of een plaatje
het klimaat	<i>o clima</i>	<i>de temperatuur, het weer</i>	
gemiddeld	<i>média</i>		<i>Ik woon drie jaar in Nederland. Mijn vriendin woont vijf jaar in Nederland. Wij wonen gemiddeld vier jaar in Nederland.</i>
de temperatuur	<i>a temperatura</i>		

Ik schrijf elke les drie belangrijke woorden op het bord, woorden die ik belangrijk vind voor wereldoriëntatie, maar ze komen daarbuiten ook vaak voor. Gisteren waren dat 'het klimaat', 'de temperatuur' en 'gemiddeld'. Die woorden stonden in de tekst en ik gebruik ze ook in mijn instructie. De leerling schrijft deze woorden op. Ik zeg dan dat hij er ook informatie in zijn eigen taal bij moeten schrijven. En soms kent hij het achterliggende concept al vanuit zijn eigen taal, dan kan er ook een letterlijke vertaling bij, bijvoorbeeld bij 'de temperatuur'. Maar bij andere woorden kan dat niet altijd, zoals bij 'de sneeuw'. Een Poolse leerling kan een vertaling opschrijven, maar een Eritrese leerling niet: die kent het concept niet.

Praten in de AVO-vakken: laat de NT2-leerling praten over het vak

Je moet de taal veel kunnen gebruiken om steeds een beetje beter te worden. Als je praat over de lesstof moet je de woorden en zinnen gebruiken die horen bij het vak, dus rekentaal of de taal van burgerschap. In iedere les zijn talloze mogelijkheden om te praten, denk aan overleggen met een andere leerling tijdens het maken van een poster bij een nieuwsbericht, je mening geven bij een discussie over gezond leven of een reflectiegesprek voeren na een toets bij rekenen.

Leren praten gaat met vallen en opstaan

Zoals een dreumes niet in één keer kan rennen, zo kan een NT2-leerling niet in één keer vloeiend de taal spreken. Leren praten gaat met vallen en opstaan. De leerling heeft veel oefening nodig en moet ruimte krijgen om fouten te kunnen maken. Veel NT2-leerlingen ervaren druk om correct te spreken en durven dus geen fouten te maken. Ze vermijden het spreken vaak. Laat leerlingen daarom eerst oefenen met praten in een klein groepje, als onderdeel van een inhoudelijke opdracht. Op die manier is het spreken geen doel op zichzelf. Geef de NT2-leerling daarna niet alleen feedback op taal, maar juist ook op inhoud en samenwerken of op hoe het eindproduct eruitziet. Zo doet de leerling succeservaringen op met Nederlands spreken en wordt de drempel om te spreken steeds iets lager.

Inkijkje in de les

Stimuleer gesprekken tussen een NT2-leerling en een Nederlandstalige leerling.

- De leerlingen overleggen over de inhoud van het vak, bijvoorbeeld door drie belangrijke punten uit de leerstof te halen. Daarna vergelijken ze hun belangrijke punten en kiezen ze samen de drie belangrijkste.
- De leerlingen maken samen een poster bij een tekst of filmpje van het vak. Bijvoorbeeld over duurzaam leven bij wereldoriëntatie of over de verkiezingen bij burgerschap. De leerlingen moeten overleggen over de belangrijkste informatie. De NT2-leerling kan belangrijke woorden uit de tekst opschrijven op de poster en daar een plaatje bij zoeken of bedenkt samen met de andere leerling wat goede zinnen zijn voor op de poster.

Ik heb gemerkt dat NT2-leerlingen vaak al best goed kunnen praten over het vak, maar het moeilijk vinden om te schrijven. Eerder gaf ik veel schrijfoopdrachten, maar nu ik weet dat spreken makkelijker is, geef ik altijd eerst een gespreksopdracht. Bijvoorbeeld een minipresentatie, of ik laat ze in tweetallen praten over de tekst. Dan kan ik direct horen of ze de inhoud begrepen hebben. Daarna kunnen ze aan de slag met de schrijfoopdracht.

Schrijven in de AVO-vakken: vaak, maar ook kort en krachtig

Je kunt iets schrijven in de tweede taal als je ook de woorden en zinnen in de taal kent. Om schrijfvaardiger in het Nederlands te worden moet de leerling veel kunnen oefenen, fouten kunnen maken en passende feedback krijgen. Iets schrijven over waar je eerder over gesproken en gelezen hebt, geeft handvatten voor de NT2-leerling. Laat bijvoorbeeld in de les Nederlands iets lezen over hygiënevoorschriften in de keuken om er daarna een lijstje met aandachtspunten voor in de keuken van te maken. Of laat de NT2-leerling een e-mail schrijven voor een stageplaats of een tip voor andere leerlingen bij het maken van de tomatensoep in de kookles. Op die manier ontstaat er een natuurlijke koppeling met de praktijkvakken. En daarbij geldt: liever vaak en kort iets schrijven, dan af en toe een lange schrijfoopdracht. Door steeds een korte schrijfoopdracht te geven nadat er is gelezen of gepraat, kan de NT2-leerling de inhoud en de belangrijke woorden op verschillende manieren verwerken.

Geef de leerling taalsteun bij het schrijven

Bij schrijven moet je veel tegelijk doen: nadenken over de boodschap van je zin, de juiste woorden gebruiken en bepalen wat de goede volgorde van de woorden is. Door taalsteun te bieden help je de leerling op weg:

- Geef aan welke belangrijke woorden de leerling kan gebruiken.
- Geef korte zinnen, zogeheten 'manieren van schrijven'. Dit zijn zinsdelen die de leerling op weg helpen, bijvoorbeeld bij het geven van een mening:
Ik vind dat..., Ik denk dat..., Volgens mij...
- Geef de leerling een stappenplan of een voorbeeld zodat hij weet wat de opbouw van een verslag is. Aan de hand daarvan kan hij zelf een verslag schrijven.

Inkijkje in de les

Laat leerlingen vaak iets schrijven naar aanleiding van een opdracht, zodat de leerling veel kan oefenen en kilometers kan maken.

- Koppel een schrijftaak altijd aan een gespreks- of leestaak die de NT2-leerling al heeft gedaan.
- Praat samen met de leerling over een praktijkopdracht: wat ging goed? Wat kan beter? En wat heeft de leerling geleerd? Laat de leerling daarna een kort reflectieverslag schrijven over de praktijkopdracht en geef gerichte feedback.
- Laat de NT2-leerling een kernzin opschrijven naar aanleiding van een opdracht: vraag om de belangrijkste informatie op te schrijven. Zo blijft de kern hangen en oefent de leerling met het opschrijven van een paar belangrijke woorden. In plaats van een kernzin noteren kunnen leerlingen ook in één zin hun mening opschrijven over een opdracht. Laat de leerlingen daarna elkaars zinnen vergelijken.

Mijn NT2-leerlingen vinden schrijven echt lastig. Ze zijn bang om fouten te maken, vinden het heel moeilijk om goed te spellen en hebben vaak niet genoeg tijd. Het helpt om ze een goed voorbeeld te geven van een schrijfproduct, zodat ze weten wat het doel is. Laatst moesten ze een verslag schrijven over een opdracht op de computer. Toen hebben we eerst samen een voorbeeldverslag besproken: wat moet erin staan, hoe begin je, wat is een goed einde van een verslag? Aan de hand van dit voorbeeld schreven ze daarna hun eigen verslag. Dat hielp de NT2-leerlingen enorm.

Wat kan de NT2-leerling doen in de AVO-les?

Ook in de AVO-les kan de NT2-leerling zelf dingen doen die helpen bij het verder leren van het Nederlands. De docent kan de leerling manieren aanreiken om zelf met het leren van het Nederlands aan de slag te gaan.

Kijk thuis een filmpje over het vak

Het is lastig om zonder voorbereiding aan een nieuw onderwerp te beginnen in de les. Je hoort ineens nieuwe woorden en je hebt je voorkennis over het onderwerp nog niet geactiveerd. De leerling kan thuis alvast een filmpje kijken over het onderwerp van de les. Gaat het tijdens de les wereldoriëntatie over het klimaat? Dan kan de leerling ter voorbereiding een kennisclip van SchoolTV bekijken. En een Jeugdjournaal-fragment over de verkiezingen in Nederland helpt de NT2-leerling om de les burgerschap beter te begrijpen.

Oefen met het woordenboek

De AVO-vakken zijn bij uitstek vakken waarin de leerling kan oefenen met woorden opzoeken in het woordenboek. De docent kan dit stimuleren door te zorgen voor NT2-woordenboeken en beeldwoordenboeken in het lokaal. In het begin heeft de leerling waarschijnlijk hulp nodig bij het gebruik. Zo moet de leerling weten dat de woorden gerangschikt staan op alfabet en dat je voor de betekenis van 'opgeslagen' in de zin 'Ik heb de afbeeldingen opgeslagen' niet moet zoeken naar 'opgeslagen', maar naar 'opslaan'. In de AVO-vakken en de extra taalondersteuning kan de leerling hiermee oefenen. Daarna kan de leerling deze strategie zelf inzetten wanneer dat nodig is.

Stel een vraag aan je klasgenoot

Ramin hoort elke les nieuwe woorden: bij het maken van een rekenopdracht, tijdens de gymles, in de pauze. Ramins docenten hebben niet altijd tijd om alle woorden uit te leggen. Ramin is daarom extra blij met zijn klasgenoot Tim. Tim vindt het leuk om Ramin te helpen. Hij legt het woord uit aan Ramin of ze zoeken samen naar de juiste betekenis.

7 De NT2-leerling op stage

Een groot deel van het onderwijsprogramma in het praktijkonderwijs staat in het teken van voorbereiding op werk in diverse beroepsrichtingen. Tijdens een stage doen de leerlingen kennis op van het vak en leren ze hoe je een goede medewerker kunt zijn. De stage is daarnaast een goede plaats voor het oefenen en bijleren van taal.

Op school zijn sommige praktijksituaties ‘nagebootst’, maar de situaties op de stageplek zijn echte praktijk-situaties waarbij communicatie noodzakelijk is: zonder taal kun je de werkhandeling niet succesvol uitvoeren. De NT2-leerling moet bijvoorbeeld een collega informeren over een ziek kind op het kinderdagverblijf, een bestelling opnemen bij een klant of verslag uitbrengen van wat hij heeft gedaan. Voor de NT2-leerling is de stageplek daarnaast dé plek waar hij veel taalcontact heeft en dus veel kan oefenen met de taal. Hoe kunnen (taal)docenten, stagedocenten en stagebegeleiders leerlingen daarbij ondersteunen?

Bij loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) maken leerlingen kennis met de verschillende werkplekken passend bij de leerling en zijn specifieke onderwijsbehoeften. De leerling kijkt en luistert naar filmpjes van beroepssituaties, leert gesprekken voeren over zijn wensen en mogelijkheden en maakt aan de hand daarvan keuzes voor zijn toekomst. Ook daarbij speelt de taal een belangrijke rol en is het rondje vaardigheden een mooi denkkader.

Mijn anderstalige stagiairs zijn over het algemeen heel gemotiveerd en willen graag hun handen uit de mouwen steken. Wat dat betreft zijn ze soms ijveriger dan hun Nederlandstalige leeftijdsgenoten. Waar ik wel vaak tegenaan loop, is de communicatie. De NT2'ers knikken vaak tijdens mijn instructies maar vervolgens weten ze niet wat de bedoeling is. Dus dan vraag ik of alles duidelijk is, maar alsnog gaan ze lang niet altijd op de goede manier aan de slag.

Ervaring opdoen op de werkvloer

Leerlingen lopen binnen het praktijkonderwijs verschillende soorten stages:

- Interne stage binnen de school (leerjaar 1): de leerling helpt op school bij verschillende klussen. De leerling heeft bijvoorbeeld koffie- of theedienst, helpt in de schoolmediatheek of doet schoonmaakwerk in en om de school.
- Voorbereidende stages (leerjaar 2/3): de leerling traint zijn werknemersvaardigheden. In leerjaar 2 is deze stage soms nog intern of de stagelocatie is een maatschappelijke instelling of vereniging. Voorbeelden van stage-locaties zijn sportverenigingen, buurthuizen en peuterspeelzalen. In leerjaar 3 maken de leerlingen kennis met de werkvloer. Deze stage sluit aan bij het praktijkvak dat de leerling heeft gekozen.
- Beroepsgerichte stage (leerjaar 4/5): in het vierde leerjaar loopt de leerling stage bij een bedrijf dat aansluit bij de gekozen beroepsrichting. Hier leert de leerling wat er allemaal nodig is om een beroep uit te oefenen. In het vijfde leerjaar gaat deze stage over in een plaatsingsstage: de leerling wordt voorbereid op het werkende leven. Dat kan een baan zonder of met ondersteuning zijn. Er zijn verschillende vormen van ondersteuning mogelijk: tijdelijke ondersteuning door een jobcoach, langdurige ondersteuning in de vorm van beschut werken of blijvende ondersteuning in de vorm van dagbesteding.

Binnen deze stages oefent de leerling de taalsituaties die hij later in zijn werk ook nodig heeft en wordt hij voorbereid op een passende plek in de maatschappij. Deze eerste kennismaking met het werkveld is dus erg belangrijk voor de leerling. Voor een NT2-leerling is het nog eens extra belangrijk omdat de stage veel taalcontact met Nederlandstaligen oplevert. Daarbij kunnen ze veel leren van hoe collega's op de werkvloer dat aanpakken: wat zeggen anderen op de werkvloer, welke communicatieve gewoonten zijn er? De leerlingen leren veel van voordoen en nadoen. Zo leren ze het vak, maar ook de taal die nodig is om de werkhandeling uit te voeren in de praktijk.

Wat kan de docent doen ter voorbereiding op de stage?

Voor de NT2-leerling kan het best spannend zijn om buiten de les Nederlands te spreken. Het is daarom belangrijk om al vroeg te beginnen met opdrachten buiten de les. De interne stage in de eerste klas is een veilige omgeving om te wennen aan buitenschools leren: de leerling oefent *buiten* de les maar *binnen* de context van de school zijn taalvaardigheid. Ook kun je de leerling eerst kijk- en luisteropdrachten geven, zodat hij kan wennen aan de taal en de gang van zaken bij het stagebedrijf. Daarna kun je de opdrachten geleidelijk aan complexer maken.

Op stage merkt **Abdel** dat hij best goed met zijn collega's kan praten. Abdel vindt het leuk dat zijn collega's een praatje aanknopen in de pauze. In het begin vond Abdel dit spannend, maar zijn collega's bleven hem betrekken bij hun gesprekken en nu lukt het steeds beter om mee te doen aan het gesprek. Hij heeft soms wel moeite met de werkinstructies. Met zijn begeleider spreekt hij soms de instructie nog een keer door, dat helpt goed. Toch zou Abdel het fijn vinden om sommige gesprekken ook al op school te oefenen.

De stagebegeleider op de werkvloer kan in een stagelogboek opschrijven wat er goed gaat tijdens de stage en welke opdrachten op school voorbereid kunnen worden. Om een stageopdracht goed uit te kunnen voeren, moet de NT2-leerling namelijk weten wat er van hem verwacht wordt en moet hij de juiste taal kennen. Daarom is een goede voorbereiding binnen de veilige omgeving van de school cruciaal. Zo kan de stagedocent de stageopdracht voorbespreken in de les, waarbij hij aandacht besteedt aan de woorden en zinnen die de leerling nodig heeft. Door in de klas al goede voorbeelden van de zinnen en gesprekjes te bekijken en daar samen over te praten wordt de taalsituatie bekend voor de leerling. Dat is de voorbereiding op school. De leerling kan de opdracht daarna uitvoeren op de stage en de ervaringen vervolgens weer terugkoppelen in de les. De stagebegeleider schrijft in het logboek hoe de stageopdracht uiteindelijk verliep. Dit geeft weer nieuwe input voor de invulling van de volgende stagelessen. De NT2-leerling kan op stage dus werken aan praktijk- en taaldoelen.

Taalsituatie: om hulp vragen aan een collega op stage

Vorbereiden op school

Stageopdracht

Op stage moet de leerling om hulp vragen als hij iets niet begrijpt of niet weet hoe hij een taak moet uitvoeren. Op school kan de NT2-leerling oefenen met deze taalsituatie. De docent start met een beschrijving van de taalsituatie:

- Je kunt om hulp vragen aan een collega op stage.
- Je kent belangrijke woorden en zinnen bij 'om hulp vragen' zoals *ik begrijp het niet, helpen, nodig hebben*.

Kijken en luisteren

Laat zien hoe de taalsituatie eruit ziet, zodat de leerling een beeld heeft van wat er van hem verwacht wordt. Dat kan op verschillende manieren:

- Laat een filmpje zien van een stagiair die om hulp vraagt aan zijn begeleider.
- Laat een gespreksfragment beluisteren waarin de taalsituatie aan bod komt.

Na het kijken en luisteren praat de docent met de leerlingen over de taalsituatie: 'Wat gebeurde er in het filmpje? Wie heeft er wel eens om hulp gevraagd? Hoe deed je dat? Kon je daarna beginnen met je werk?' Schrijf kernwoorden uit het filmpje en uit het gesprek op het bord.

Praten

De leerlingen kunnen de taalsituatie daarna oefenen, bijvoorbeeld in de vorm van een rollenspel. Doe dit eerst zelf voor met een gevorderde leerling: de leerling speelt de stagiair die om hulp vraagt aan jou als collega. Begeleid de leerlingen daarna bij het oefenen van de taalsituatie. Bespreek welke woorden en zinnen nodig zijn, zoals:

- Ik begrijp het niet.
- Wil je me helpen?
- Wil je me helpen met...?
- Ik heb... nodig.
- Dankjewel.

Schrijven

Laat de leerlingen de woorden en zinnen opschrijven op een taalkaart. Deze taalkaart kunnen ze als taalsteun meenemen naar de stage.

Uitvoeren op stage

Aan de slag

De leerlingen vragen op de stageplek om hulp aan een collega. Spreek met de leerlingen af wanneer ze de opdracht gaan uitvoeren op de stage.

Terugkijken op school

Praten

Is de stageopdracht uitgevoerd? Dan kun je de opdracht op school nabespreken. Bespreek met de leerlingen hoe het is gegaan. Stel vragen:

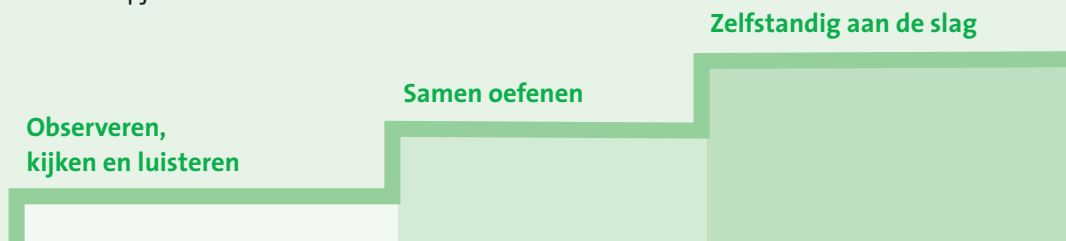
- Wat ging goed?
- Wat was moeilijk?
- Wat heb je geleerd?
- Werd je goed geholpen?
- Wat wil je een volgende keer anders doen?

Laat de leerlingen nieuwe leerdoelen opschrijven op de taalkaart.

Stap voor stap zelfstandig worden

Voordat NT2-leerlingen zelfstandig opdrachten kunnen uitvoeren, hebben ze goede voorbeelden en voldoende oefening nodig. Geef de leerling dus niet ineens een grote opdracht, maar werk in kleine stapjes toe naar het doel.

Taalsituatie: informatie verzamelen over veilig werken

Voorbereiden op school

Stageopdracht

Op stage komt iedere leerling in aanraking met veiligheid, denk aan veilig en hygiënisch werken in de keuken, zorgvuldig omgaan met schoonmaakmiddelen of veilig werken met machines. Instructies over veiligheid staan in ieder bedrijf op papier. De inhoud van deze teksten kan goed op school worden besproken.

De opdracht is: neem minimaal één tekst mee van je stageplek die gaat over veilig werken. De lesdoelen kunnen zijn:

- Je kunt twee voorbeelden noemen over veilig werken op jouw stageplek.
- Je kunt aan een klasgenoot vertellen wat er in jouw tekst over veilig werken staat.

Kijken en luisteren

De docent laat twee of drie teksten over veilig werken zien, bijvoorbeeld uit een van de praktijklokalen of van internet. Daarna bespreekt de docent met de leerlingen: herken je deze teksten? Waarom zijn ze belangrijk? Wie kent er nog meer teksten over veilig werken? De docent betreft de stages van de leerlingen erbij en vraagt wanneer zij op hun stage te maken hebben met veiligheid. Hij schrijft deze situaties op het bord.

Praten

De docent legt daarna uit dat veiligheid op elke werkplek van belang is en dat er dus op elke werkplek teksten zijn die gaan over veilig werken. Hij spreekt met de leerlingen af dat zij op hun eigen stage op zoek gaan naar een of twee teksten over veiligheid.

Uitvoeren op stage

Aan de slag

De leerling zoekt op de stage naar een of twee teksten over veiligheid. Hij bespreekt de opdracht eventueel met een collega. Spreek met de leerlingen af wanneer ze de opdracht gaan uitvoeren op de stage.

Terugkijken op school

Praten

De leerlingen hebben teksten over veiligheid meegenomen. De docent maakt drietallen die qua stagelocatie raakvlakken hebben, zodat de inhoud van de teksten min of meer overeenkomt.

De leerlingen bespreken de volgende vragen:

- Was het makkelijk om een tekst te vinden? Of moeilijk?
- Staan er plaatjes bij jouw tekst? Waarvoor zijn die plaatjes nodig?
- Waarover gaat jouw tekst, denk je?

Lezen

Daarna lezen de leerlingen hun teksten. De NT2-leerling onderstreept de woorden die hij niet kent. Na het lezen praten de leerlingen samen over de inhoud: wat is het belangrijkste in de tekst? Kun je dat in één zin zeggen? En welke woorden zijn belangrijk om te kennen?

Praten

Tot slot vraagt de docent een aantal leerlingen om hun tekst te laten zien en hun kernzin voor te lezen. Samen bespreekt de klas wat ze geleerd hebben van de opdracht en vergelijken ze de verschillende manieren van veilig werken.

Wat kan de stagebegeleider doen op de werkplek?

De werkvloer is een plek met veel taalaanbod. Er wordt veel vaktaal gesproken: collega's overleggen met elkaar, de stagiairs krijgen instructie bij een technische handeling en klanten stellen vragen over producten. Ook is er veel dagelijkse taal: aan het begin van de dag maken collega's een praatje over hoe het gaat en in de pauze wordt het weekend besproken. De NT2-leerling heeft dus volop gelegenheid om zijn taal verder te ontwikkelen, maar de taal is nog niet altijd toegankelijk. Nederlandstalige collega's praten soms te snel en veel vaktermen zijn nog niet bekend. Hoe kunnen stagebegeleiders op de werkvloer NT2-leerlingen ondersteunen bij het verder leren van de taal op de werkvloer tijdens de stage?

'Soms denk ik: de NT2-leerling begrijpt mij niet. Wat kan ik daaraan doen?'

1. **Stel open vragen.** Op stage krijgt de leerling veel instructies. Het is belangrijk om regelmatig te controleren of de leerling het begrijpt. Door een open vraag te stellen, moet de leerling zelf onder woorden brengen wat hij straks moet doen. Vraag dus liever 'Waar ga je straks mee beginnen? En wat ga je daarna doen?' dan 'Begrijp je wat je moet doen?'
2. **Zorg voor begrijpelijk taalgebruik.** Zinnen kunnen bij een NT2-leerling binnenkomen als één lange stroom van informatie. Gebruik daarom eenvoudige woorden in korte zinnen en zorg voor genoeg herhaling zodat de leerling tijd heeft om de taal te verwerken. Praat niet te snel en leg de nadruk op belangrijke woorden.

‘De NT2-leerling zegt zo weinig. Hoe kan ik hem helpen meer te praten?’

1. **Zorg voor voldoende taalcontact.** De stagelocatie is bij uitstek de plek waar de NT2-leerling veel Nederlands hoort en kan oefenen met de taal gebruiken. De drempel om Nederlands te spreken kan best hoog zijn. Door taalcontact te organiseren kun je de leerling hierbij helpen.
 - **Stel de leerling voor aan collega's.** Als de NT2-leerling stage gaat lopen komt hij ineens in een nieuwe omgeving terecht met onbekende mensen. Stel als stagebegeleider de leerling persoonlijk voor aan collega's waar de leerling mee gaat samenwerken en neem hier rustig de tijd voor. Op die manier heb je het eerste contact tussen de NT2-leerling en collega's al gelegd en kunnen collega's de leerling bij hun werk en hun alledaagse gesprekken betrekken. Zo stimuleer je het taalcontact.
 - **Betrek de NT2-leerling bij alledaagse gesprekken.** Bedenk waarover veel gepraat wordt in de pauze. Welke onderwerpen komen regelmatig terug en sluiten aan bij de belevingswereld van de NT2-leerling? Betrek de leerling bij deze gesprekken. Stimuleer ook andere collega's om in de pauze een gesprek aan te knopen met de NT2-leerling.
2. **Bereid samen gesprekken voor.** Veel leerlingen zullen het spannend vinden om in een groep, bijvoorbeeld bij een overleg, iets te zeggen. Voor NT2-leerlingen is dat extra spannend: én de omgeving is nieuw én de taal is lastig. Het helpt als je een overleg samen met de leerling voorbereidt: welke onderwerpen komen er straks aan bod, wordt er iets van de leerling verwacht? Op die manier heeft de leerling voorkennis en zijn belangrijke concepten niet meer helemaal nieuw. De drempel om iets te zeggen wordt dan langzaam kleiner.

Geef de leerling taalsteun bij het praten

Een gesprek voeren in een tweede taal is spannend. Je moet veel tegelijk doen: begrijpen wat je gesprekspartner zegt, een reactie bedenken en de juiste woorden en zinnen kiezen. Door de NT2-leerling ‘manieren van praten’ te geven, help je de leerling op weg. Deze zinsdelen kan de leerling uit zijn hoofd leren zodat hij altijd een zin paraat heeft. Denk bijvoorbeeld aan manieren van praten om te vragen hoe iets werkt:

Hoe werkt..., Wanneer gebruik je..., Wat moet ik doen met..., Waar gebruik je... voor?

‘Als ik instructie geef, kan de leerling navertellen wat hij moet doen. Maar als de leerling daarna zelf aan de slag moet, is de informatie alweer verdwenen. Hoe kan de leerling de instructie onthouden?’

1. **Geef de instructie op de plek van handeling.** Alleen horen wat je moet doen is lastig voor een NT2-leerling die nog volop bezig is met taalleren. Het helpt als je ook ziet wat je moet doen: koppel taal aan beelden. Geef een instructie dus op de plek waar de leerling de handeling moet uitvoeren. Dan kun je direct de apparaten en materialen aanwijzen die de leerling straks nodig heeft.
2. **Herhaal belangrijke woorden.** Belangrijke woorden in een uitleg of instructie moet je uiteraard uitleggen. Misschien begrijpt de leerling het woord daarna. Maar om het woord echt te onthouden, moet de NT2-leerling het woord vaker horen en ermee oefenen. Zorg daarom voor voldoende herhaling van belangrijke woorden en vraag bij de NT2-leerling naar de betekenis. Op die manier is de kans groter dat de leerling de woorden nog kent op het moment dat hij aan de slag gaat.

Wat kan de NT2-leerling doen op de stage?

Ook op de stage kan de NT2-leerling zelf actief aan de slag met het leren van het Nederlands. De stagebegeleider en de docent op school kunnen de leerling strategieën aanreiken om zelf de taal van de werkvloer beter te leren.

Maak foto's van belangrijke woorden

De leerling komt op stage veel nieuwe voorwerpen, machines of handelingen tegen. Daarbij moet hij steeds het juiste 'label' leren. Laat de leerling elke dag drie voorwerpen, machines of handelingen op de werkvloer kiezen die voor zijn stage relevant zijn. De leerling maakt hier foto's van met zijn telefoon. Hij kan die foto's meenemen naar de praktijkles of de stagevoorbereiding zodat hij daar nog eens kan vragen naar de betekenis en met de woorden kan oefenen.

Schrijf mee tijdens een instructie

Luisteren naar een instructie in een tweede taal is lastig: je moet de woorden verstaan en tegelijkertijd de inhoud begrijpen én onthouden. Om de inhoud te onthouden helpt het om mee te schrijven tijdens de instructie. De stagebegeleider kan de leerling hierbij helpen door zelf ook belangrijke woorden op te schrijven of aan te geven wat de belangrijkste informatie is. Als de leerling dan straks aan de slag gaat, kan hij zijn aantekeningen gebruiken als hulp.

Abdel Schrijf drie belangrijke woorden op

probeert elke stagedag drie belangrijke woorden op te schrijven. Zijn stagebegeleider helpt hem hierbij: samen kijken ze welke begrippen Abdel moet kennen. Die drie woorden voegt Abdel thuis toe aan zijn woordenlijst in Quizlet. Bij sommige woorden zoekt hij een plaatje en bij andere schrijft hij een voorbeeldzin. Elke dag oefent Abdel tien minuten met de belangrijke woorden. Zijn alle woorden voldoende herhaald? Dan begint Abdel weer aan een nieuwe woordenlijst.

8 Afsluiting

Een taalrijke leeromgeving biedt de NT2-leerling veel kansen om zijn Nederlandse taalvaardigheid verder te ontwikkelen. Iedere docent in het praktijkonderwijs kan hieraan een bijdrage leveren.

In deze handreiking zijn de praktijkles, AVO-les en de stage apart uitgewerkt, met handvatten voor NT2-ondersteuning binnen deze specifieke contexten. Deze verschillende onderwijssituaties vormen *samen* de omgeving waarin de NT2-leerling zijn taalvaardigheid verder moet ontwikkelen. Effectieve NT2-begeleiding betekent dus dat de verschillende docenten uit alle onderwijssituaties samenwerken. Hoe ziet die samenwerking eruit?

Koppel taal altijd aan vakinhoud. Dat geldt voor de praktijkles, maar ook voor de les Nederlands. De docent Nederlands kan bijvoorbeeld aan de praktijkdocent vragen om een recept of stappenplan. Aan de hand hiervan kunnen de leerlingen werken aan woordenschat en leesvaardigheid én krijgen ze pre-teaching voor de praktijkles.

Krijgt de leerling extra taalondersteuning? Gebruik hiervoor dan materialen uit de praktijklessen en AVO-lessen. Lees bijvoorbeeld samen met de leerling een tekst van het vak burgerschap en ga samen op zoek naar de betekenis van belangrijke woorden. Zo kan de leerling tijdens de les burgerschap goed meekomen. Of laat de leerlingen oefenen met de woorden die ze tijdens de praktijklessen hebben opgeschreven in hun woordenschrift. De extra taalondersteuning biedt op die manier ruimte voor pre-teaching of herhaling van de lesstof.

Zorg voor ondersteuning op maat. Als elke docent iets weet over de persoonlijke ontwikkelpunten van de NT2-leerling, krijgt de NT2-leerling in iedere les ondersteuning op maat en kan hij doelgericht werken aan de ontwikkeling van zijn taalvaardigheid en vakkennis.

Kortom, NT2-ondersteuning is iets van *alle* docenten in *alle* vakken. Een goede samenwerking tussen de docenten maakt de NT2-ondersteuning effectief en efficiënt. Zo krijgt de leerling volop de kans om zijn taalvaardigheid te ontwikkelen en het praktijkonderwijs succesvol te doorlopen!

Deze handreiking is ontwikkeld door ITTA UvA in opdracht van LOWAN-vo.
www.lowan.nl